

Respect pentru — De ce tocmai un psihiatru? i-am luat eu vorba din gură.

A răs cu sfială, ca de obicei, și-a dus mâna la gură și-a început să trănănească, zicând că ea ar fi băgat de seamă că sunt puțin într-o dungă sau că mi-a sărit o doagă din noaptea în care am văzut filmul acela blestemat, că aș fi căzut în patima beției, că fumez țigară de la țigară...

— Poate ai nevoie de un psihoterapeut care să te ajute să depășești criza..., a mai bombănit ea.

I-am retezat-o scurt, spunându-i că nu cred în psihanaliză și că nu-mi plac aluziile astea.

Ne aflam în micul meu salon din apartament. Eu stăteam în balansoarul de bambus, pe care l-am găsit într-un magazin de mobilă veche din East Houston Street, în vreme ce Sarang Li stătea în picioare și turna cafea pentru amândoi. A așezat tava cu cești pe masă și s-a tolănit pe canapea cu grijă, ridicându-și neglijent rochia până deasupra genunchilor.

— Te întinzi așa, închizi ochii și vorbești despre orice îți trece prin minte..., am auzit-o murmurând puțin provocator.

A închis ochii și s-a așternut tăcerea.

— De ce nu vorbești? a stăruit ea cu glas șiret, ținând în continuare ochii închiși.

În clipa aceea am jinduit la genunchii ei, dar în loc să mă ridic din balansoar și să mă întind lângă ea, am închis ochii și mi-am închipuit cum o strâng la piept, și nu mi-am revenit din visul meu diabolic decât în clipa când i-am simțit mâna plimbându-se pe obrazul meu și am auzit-o întrebându-mă unde îmi rătăcesc gândurile!

Uneori, când simțeam că vorbele sunt ca niște spini în gâtul meu, tăceam chiar și cu ea lângă mine, iar ea îmi respecta muțenia și nu îmi puneă nici o întrebare. Aștepta până reveneam din spațiul sau timpul în care rătăcisem și reluam conversația, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

De data aceasta însă a întrerupt discuția legată de prietenia noastră, care dura de trei ani, și pe undeva mi-a fost frică să nu bănuiască ce simt; mi s-a făcut brusc rușine și m-am înroșit.

— Nu trebuie să-ți fie teamă! m-a îndemnat ea. Să mergi la psihoterapeut nu e ceva stânjenitor. Medicul uită ce i-ai spus de îndată ce ieși din cabinet. În plus, există reguli stricte care-i protejează pe pacienți, a mai ținut ea să mă liniștească.

I-am mărturisit că eu nu cred în tratamentul psihiatric și în ce numesc unii oboseală psihică sau spirituală, care, la urma urmei, nu e decât o reacție chimică.

— Chimia spiritului! a admis ea. Omul este o chimie spirituală, altfel n-ar fi om, a continuat dusă pe gânduri.

S-ar putea ca Sarang Li să fi avut dreptate. Eu scriu acum ca și cum aş sta lungit, fără să fiu pe canapeaua unui psihiatru, și spun ce-mi trece prin minte. Dar lucrul acesta nu este adevărat. Motivul pentru care stai lungit, la terapie, este să te cufunzi cât mai adânc în sine, ca să poți ajunge, indirect, la cauza tulburărilor psihice prin care treci, însă acest lucru nu se aplică în situația mea, fiindcă eu nu vorbesc cu scopul de a căuta ceva și nu închid ochii ca să mă cufund în sinea mea. Ochii mei sunt larg deschiși, ca să văd lumea întreagă în oglinzile cuvintelor. Cuvintele pe care le scriu au devenit oglinzile mele – privesc în ele ca să descopăr lumea și s-o recompun. Viața noastră trece, cum spunea mama mea, Manal, repede și ușoară ca visul. Mama avea dreptate; viața nu seamănă decât cu visele și nu poate fi văzută decât prin ferestrele cuvintelor. În asta constă importanța literaturii – după mine. Literatura este umbrirea unei lumi fără umbră, pentru a-i descoperi tainele, dar această descoperire nu are alt scop în afara plăcerii; o plăcere curată, care nu are nici o altă perspectivă în afara ei însăși. Nu le dați crezare scriitorilor ce se pretind a fi purtătorii unor mesaje, fiindcă ei sunt niște profeți mincinoși și prezicători ratați. Adevărații purtători de mesaje sunt, în esență, scriitorii care visează să umple distanța dintre închipuire și realitate și care construiesc o lume din închipuirile ce, foarte curând, se preschimbă într-o autoritate ce practică represiunea, tortura și absolutismul strivitor. De aceea am ales din religie literatura, iar din literatură, umbrele lumii și am trăit toată viața ca și cum aş ieși dintr-un roman sau dintr-un poem, pentru a intra într-un nou roman sau într-un

Respectiv, nou poem, iar ochii mei au devenit depozite de tristețe, tragedia mea s-a preschimbat în închipuire... și aceasta datorită doamnei Umm Kalsum – Allah fie îndurător cu ea! –, dar aceasta este o altă poveste.

Nu i-am vorbit despre visul meu și despre cuvintele ce au devenit imposibil de citit decât lui Sarang Li, care mi-a recomandat să merg la un psihoterapeut, fiindcă ea nu știe că boala mea nu este psihică și că lupta pe care am purtat-o în vis cu dr. Hanna îmi provoacă multe insomnii pentru că-mi pare a fi o metaforă condensată a poveștii mele cu mama, cu Ma'mun și cu Daliya.

Dr. Hanna Jaris e un om cu discernământ și posedă o logică imbatabilă. Nu poți scrie istoria cum ți se năzare sau ca rezultat al experienței personale; o lucrare istorică trebuie să fie documentată și să se sprijine pe fapte. Propunerea mea de a adăuga un paragraf la scrisoarea bunicului meu n-a fost serioasă, ci doar o simplă glumă, iar astăzi s-a transformat într-o adevărată problemă, întrucât am decis să scriu povestea locului în care m-am născut și în asta constă dificultatea. Povestea pe care o voi spune este sută la sută adevărată și se bazează într-o asemenea măsură pe ce mi-a povestit mama de nenumărate ori, încât am impresia că n-am auzit aceste povești cu urechile mele, ci că le-am trăit și am fost martor la ele. E ca și cum memoria mea e cea care își aduce aminte, și nu memoria mamei. Am recurs, de asemenea, la o serie de cărți și mărturii, printre care scrierile lui Espir Munir despre Lod, memoriile lui Raja'i Bsayla, studiul lui Mikhail Balombo despre alungarea palestinienilor, romanul *Drumul către Beer-Sheva* de Ethel Mannin, nenumărate studii și cărți despre Palestina, pe care le-am găsit în biblioteca Universității din New York, ajungând până la scrierile lui Aref al-Aref despre dezastrul *nakba* și studiile lui Walid al-Khalidi... M-am întreținut chiar și cu Emanuel Saba, cu care m-am întâlnit la colocviul despre crimele americane de război din Irak – organizat de un grup de studenți și profesori de stânga de la Colegiul Cooper Union –, pe care l-am vizitat la locuința sa din Brooklyn

și l-am invitat la cină, la restaurantul Tannureen. El mi-a povestit ce aflatam de la mama și mi-aduc aminte că soției sale, Ahlam, îi pierise glasul când am început să mâncăm *kunaffa* de Nablus¹, spunând că simte pe limbă gustul Palestinei. Am vorbit, de asemenea, la telefon cu numeroși locuitori din Lod, adunând mărturiile lor despre zilele acelea. Am întâmpinat multe dificultăți, a fost ca și cum m-aș fi întors în locul în care nu voiam să mai revin, însă mi-am dat seama că această întoarcere este condiția ieșirii mele din crisalida spațiului și din memoria lui perforată.

Nu voi vorbi pe larg despre încercările mele de a mă documenta asupra zilelor ghetoului. A fost o experiență crudă și amară, dar trebuie să recunosc, totodată, că sunt multe goluri în povestea acelor zile, poveste pe care am adunat-o și pe care nu pot s-o scriu coerent decât umplând și completând aceste goluri prin metoda pe care i-am propus-o doctorului Hanna, adică prin adăugiri în contextul omis.

A trebuit să renunț la multe detalii pe care le-am aflat, fiindcă se refereau la sentimente clocotitoare sau erau rezultatul unui romantism lipsit de modestie. Pare rezonabil să-ți spună un bărbat de șaptezeci de ani, care trăiește în Brooklyn și-și dedică mult timp organizării de activități religioase cu enoriașii bisericii Sfântul Elian aparținând comunității greco-ortodoxe, că el tânjește după zilele ghetoului, fiindcă erau pline de sentimente, iubire și solidaritate?!

— Tânjești? l-am întrebat eu. Vorbești serios, omule? Cum poate cineva să tânjească după muște, după sete, după mizeria dezgustătoare?

Mi-a răspuns că nu-l înțeleg, fiindcă el nu a folosit verbul „a tânji” cu sensul obișnuit, ci a avut în vedere nostalgia.

— Și nostalgia ce este? am insistat eu.

— Nostalgia e nostalgie, adică o amintire caldă... Când îți simți sufletul rece, spune-mi ce faci? Nimic nu-ți poate încălzi sufletul, în afara nostalgiei... chiar dacă amintirile apasă greu...

1. Prăjitură palestiniană specifică zonei Nablus din Palestina.

Respe Numaiașa te întorci la cuibul din care ai plecat: îți încălzești memoria și te aperi în ea...

Nu i-am spus că lucrul cu care el vrea să mă apăr este motivul înfrângerii mele și că trebuie să mă eliberez de căldura memoriei, fiindcă mă face să simt că mă ustură pielea și că eu vreau să-mi sfâșii memoria, pentru a ieși din gogoșa de mătase a nostalgiei și a privi în viitor.

— Despre ce viitor vorbești, fiule? Viitorul a rămas în urma mea..., a început să se tânuie o femeie care trăiește în Lod, când am sunat-o s-o întreb despre povestea lui Karim Nebunul, despre care am auzit că ar fi încercat s-o violeze în ghetou. N-a fost nebun și nu s-a întâmplat nimic, fiule, a continuat ea. Am zis că era nebun ca să-l scape de pedeapsă... Hayat Abu Adnan – Allah să fie milostiv cu el și cu țărâna lui! – și-a dat cu părerea că bărbatul ar fi fost posedat de un djinn păgân și povestea s-a sfârșit cu un cerc de *zīkr*¹, și el le-a arătat cum îl părăsește djinnul dacă este luat cu vorbă bună. Apoi s-au înălțat chiote și țipete, iar evreii și-au închipuit că s-a stârnit revoltă în ghetou și-au început să tragă focuri de armă în aer. Lumea s-a speriat și s-a retras în case, iar djinnul n-a mai știut ce să facă și a fugit din ghetou, și lumea a scăpat de el... Am zis și eu așa, ce puteam să fac? Tata a zis că trebuie să mă căsătoresc și m-au măritat cu bătrânul Abu Riyad. Nevasta și copiii lui au fugit, iar el a rămas aici... Ce-aș putea să-ți mai spun, fiule? Au fost zile amare... triste....

Apoi femeia a început să bocească la telefon, de parcă eram la înmormântare, și-a continuat să-mi povestească de parcă mi-ar fi relatat o melodramă sentimentală. A pomenit de iubitul ei care s-a întors într-ascuns, dar când a aflat că au măritat-o, a decis să se sinucidă.

1. *Zīkr* (pomenire, menționare a numelui lui Allah), practică mistică musulmană, ce constă în repetarea numelui lui Allah, însoțită de mișcări ritmice și o tehnică specifică de respirație, ce conduce la starea de transă. Practica este utilizată și în ritualurile de exorcizare.

Respect pentru... Dar nu s-a sinucis, fiindcă viața e mai scumpă, așa cum se zice. S-a întors la Ram Allah.

Apoi s-a plâns că a fost ca și văduvă când era în floarea tineretii, căci bătrânelul care îi devenise soț a suferit o hemiplegie și a trebuit să-l îngrijească, mi-a spus cum a scuipat-o în față pe paznica israeliană înarmată, când s-a oprit lângă gardul de sârmă ghimpată și-a așteptat să se întoarcă bărbații cu butoaiele cu apă și altele.

Altceva voiam de la ea; voiam să-mi vorbească despre ritmul vieții de zi cu zi. Apoi am întrebat-o ce a simțit după îndepărtarea gardurilor de sârmă ghimpată, însă ea, în loc să-mi răspundă, a început să bocească pentru norocul ei nefericit, ca și cum *nakba* (dezastrul) s-ar fi produs tocmai ca s-o năpăstuiască pe ea sau ca și cum toate poveștile ghetoului s-ar fi redus la tragedia bărbatului ei paralizat.

Tot episodul acesta trebuie suprimat pentru ca textul să nu se adâncească în nostalgie, și experiența să-și piardă firul. Realitatea nu este întotdeauna credibilă, ba poate să apară chiar artificială și umflată. Descrierea adevărului trebuie să evite elementele melodramatice, care trebuie îndepărtate din viața noastră, fiindcă altfel tragedia se transformă în mascaradă. Așa cum am omis multe detalii ale vieții mele, involuntar sau voluntar, tot la fel voi omite numeroase amănunte referitoare la viața de zi cu zi din ghetou. Eu nu sunt mai nedrept decât memoria însăși, căci memoria face lucrul acesta în permanență, fără ca noi să ne dăm seama.

Însă operațiunea cea mai dificilă constă în modalitatea de umplere a golurilor din povești, iar aceasta este o problemă ce trebuie rezolvată, ca povestea să capete o formă deplină, căci nouă nu ne plac poveștile incomplete, chiar dacă viața noastră este întotdeauna incompletă.

Încercând să umplu aceste goluri, n-am recurs la inventarea unor întâmplări care n-au avut loc, ci la transpunerea unei întâmplări dintr-un loc în altul. Să zicem, de pildă, că femeia care mi-a spus povestea cu soțul ei bătrân – și ea se numea Umm Jamil – nu este aceeași femeie pe care a încercat s-o violeze Karim Nebunul. Haideți să presupunem că ar fi încercat s-o